ਰਾਜੂ @ ਰਾਜੇਂਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ

ਬਨਾਮ

ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਰਾਜ

(2022 ਦੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1559)

ਸਤੰਬਰ 19, 2022

[ਐਮ. ਆਰ. ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੁਰਾਰੀ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ -- ਧਾਰਾਵਾਂ 302, 34 -- ਕਤਲ -- ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤ -- ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਅਨੁਸਾਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ (ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਸਹ-ਦੋਸ਼ੀ) ਦੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸੰਬੰਧ ਸਨ -- ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਝਗੜਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਪੈਤ੍ਰਕ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ -- ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਸੁਰਾਲ ਗਿਆ, ਪਰੰਤੂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸਦੀ ਲਾਸ਼ ਇੱਕ ਰੁੱਖ ਤੋਂ ਲਟਕਦੀ ਹੋਈ ਮਿਲੀ -- ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ -- ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਫੈਸਲਾ: ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ -- ਕੋਈ ਸਿੱਧ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਕਤਲ ਕੀਤਾ -- ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ, ਇਕੱਠੀਆਂ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਾ ਛੱਡੇ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ -- ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪੂਰਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਾਰਣਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ -- ਅਜਿਹਾ ਸਬੂਤ ਨਾ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨਾਲ ਸੁਸੰਗਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਨਾਲ ਵੀ ਅਸੁਸੰਗਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ -- ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਨ -- ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਜੋ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਹੀ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ -- ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ -- ਦੋਸ਼ੀ ਬਰੀ -- ਸਬੂਤ।

ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ

ਫੈਸਲਾ: ਮਾਮਲਾ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਕੋਈ ਸਿੱਧ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਕਤਲ ਕੀਤਾ। ਕੋਈ ਸਿੱਧ ਸਬੂਤ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ; ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ।

ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ,

ਹਾਲਾਤ, ਜਦੋਂ ਇਕੱਠੇ ਲਏ ਜਾਣ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜੰਜੀਰ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇੰਨੀ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਾ ਬਚੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਾਰਣਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਸਬੂਤ ਨਾ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨਾਲ ਸੁਸੰਗਤ ਹੋਵੇ ਬਲਕਿ ਉਸ ਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧੀ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਧੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰਣਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਟਾਰ ਗਵਾਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ - ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302/34 ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਮੁੱਖ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਯੂ-6 ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਝਗੜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦਾਦੀ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਈ ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੌਣ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਵੀ ਸੌਣ ਚਲੀ ਗਈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸਵੇਰੇ ਉਹ ਜਾਗੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚਲਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਾਪਾ ਰੁੱਖ 'ਤੇ ਲਟਕਿਆ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਵਾਚਨ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਇਸ ਲਈ, ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੌਣ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੋਇਆ। ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਘਟਨਾ ਦੀ ਸ਼੍ਰ□ੰਖਲਾ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ - ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਹੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਮਾਰਿਆ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ - ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302/34 ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਸਨ। [ਪੈਰਾ 7.1, 7.7 ਅਤੇ 8]

ਬਾਬੂ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਦੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ (2010) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 189 : [2010] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1039; ਸੀ ਪਰਸਨਵੈਯਾਹ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਦੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, (2010) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 593 : [2010] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 377 – ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

24

ਮੋਹਦ. ਯੂਨਸ ਅਲੀ ਤਰਫਦਾਰ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਰਾਜ, (2020) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 747 : 2020 (2) ਜੇ.ਟੀ. 456; ਅਨਵਰ ਅਲੀ ਅਤੇ ਅਨ੍ਹ ਬਨਾਮ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜ, (2010) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 166 : [2020] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 878 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕੇਸ ਲਾਅ ਰੈਫਰੈਂਸ

[2020] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 747 ਪੈਰਾ 4.3 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[2020] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 878 ਪੈਰਾ 4.3 ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

[2010] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1039 ਪੈਰਾ 7.2 ਵਿੱਚ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

[2010] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 377 ਪੈਰਾ 7.3 ਵਿੱਚ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲਾਤੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ: ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1559 ਦਾ 2022.

ਜੈਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਥਾਨ ਲਈ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਮਿਤੀ 11.07.2019 ਵਿੱਚ ਡੀ.ਬੀ. ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ (ਡੀਬੀ) ਨੰਬਰ 106 ਦਾ 2018.

ਨਾਲ

ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਸੰਗੀਤਾ ਕੁਮਾਰੀ, ਮਿਸ ਚਿਤਰੰਗਦਾ ਰਾਸਤਰਵਾਰਾ, ਮਨਵੇਂਦਰ ਸਿੰਘ, ਦਰਸ਼ਥ ਸਿੰਘ, ਅਭਿਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮਿਸ ਗੁੰਜਨ ਨੇਗੀ, ਸ਼ਿਵ ਅੰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੇਂਗਰ, ਆਦਿਤਿਆ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ, ਅਵਿਸ਼ੇਯਾ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਗ੍ਰੁਪ ਕੈਪਟਨ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀ, ਅਧਿਵਕਤਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਮਿਸ ਗੁਰਕੀਰਤ ਕੌਰ, ਮਿਸ ਆਸਿਆ, ਮਿਲਿੰਦ ਕੁਮਾਰ, ਅਧਿਵਕਤਾ ਜਵਾਬੀ ਲਈ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮੋਹਦ. ਆਰ. ਸ਼ਾਹ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ।

1. ਜੈਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਡੀ.ਬੀ. ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 106 ਦਾ 2018 ਅਤੇ 107 ਦਾ 2018 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਅਤੇ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ, ਮੂਲ ਦੋਸ਼ੀ ਰਾਜੂ @ ਰਾਜੇਂਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਮਨ ਦੇਵੀ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਹੈ।

2. ਮੂਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ – ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਰੇਂਦਰ @ ਗੋਲੀਆ ਦਾ ਭਰਾ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ/ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਕਿ ਉਸਦਾ ਭਰਾ ਨਰੇਂਦਰ ਉਸਦੀ ਭਾਬੀ ਸੁਮਨ ਦੇਵੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹਿਆ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਭਰਾ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਵਿਚਕਾਰ ਕੁਝ ਮਤਭੇਦ ਸਨ। ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਸੁਮਨ ਦੇਵੀ ਦੇ ਸਹ-ਦੋਸ਼ੀ - ਰਾਜੂ @ ਰਾਜੇਂਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਬੰਧ ਸਨ। ਇਸ ਝਗੜੇ ਅਤੇ ਮਤਭੇਦਾਂ ਕਾਰਨ, ਦੋਸ਼ੀ ਸੁਮਨ ਦੇਵੀ ਆਪਣੇ ਪੀਹਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। 26.09.2016 ਨੂੰ, ਉਸਦਾ ਭਰਾ - ਮ੍ਰਿਤਕ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਸੁਰਾਲ ਗਿਆ।

ਪਰੰਤੂ, ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਕਿ ਉਸਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਆਤਮਹੱਤਿਆ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਲਾਸ਼ ਇੱਕ ਰੁੱਖ ਤੋਂ ਲਟਕਦੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੇ ਭਰਾ ਦਾ ਕਤਲ ਸੁਮਨ ਦੇਵੀ, ਸਸੁਰ ਮੋਤੀ ਰਾਮ, ਸਾਸ ਲਖਪਤੀ ਦੇਵੀ, ਸਾਲਾ ਵਿਕਰਮ ਅਤੇ ਰਾਜੂ @ ਰਾਜੇਂਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸਾਜਿਸ਼ ਰਚ ਕੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਚਾਰਜ ਸ਼ੀਟ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ - ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਧਾਰਾ 302 ਆਈਪੀਸੀ ਜਾਂ ਵਿਕਲਪ ਵਜੋਂ ਧਾਰਾ 302/34 ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਚਾਰਜ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ - ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਉਕਤ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਲਈ ਆਏ।

I

2.1 ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ 15 ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ PW-6, ਸ਼ਿਵਾਨੀ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਸੁਮਨ ਦੇਵੀ ਦੀ ਧੀ ਅਤੇ PW-7, ਸੁਨੀਤਾ, ਸੁਮਨ ਦੇਵੀ ਦੀ ਭੈਣ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਬੰਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 313 ਕ੍ਰਿ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਅਤੇ PW-6, ਸ਼ਿਵਾਨੀ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਸੁਮਨ ਦੇਵੀ ਦੀ ਧੀ ਅਤੇ PW-7, ਸੁਨੀਤਾ, ਸੁਮਨ ਦੇਵੀ ਦੀ ਭੈਣ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਮਿਤੀ 22.01.2018 ਨੂੰ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ - ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302 ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਧਾਰਾ 34 ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਅਤੇ 20,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ।

2.2 ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਅਤੇ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀਆਂ। ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਹੇ ਗਏ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302 ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਧਾਰਾ 34 ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਕੀਤਾ ਸੀ।

2.3 ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਅਤੇ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ, ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਾਜੂ @ ਰਾਜੇਂਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਰਾਜ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਅਤੇ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ।

ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼, ਮੂਲ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

3. ਮਿਸ ਸੰਗੀਤਾ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਮਿਸ ਚਿਤਰਾਂਗਦਾ ਰਾਸਤਰਵਾਰਾ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਅਤੇ ਮਿਸ ਗੁਰਕਿਰਤ ਕੌਰ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜਵਾਬੀ – ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ ਹੈ।

4. ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ – ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ, ਦੋਨੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302/34 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

4.1 ਇਹ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਕੋਈ ਸਿੱਧ ਸਬੂਤ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਇੱਕ ਵੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਕਤਲ ਕੀਤਾ।

4.2 ਇਹ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੀਡਬਲਯੂ-6, ਸ਼ਿਵਾਨੀ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਸੁਮਨ ਦੇਵੀ ਦੀ ਧੀ ਨੂੰ 'ਸਟਾਰ ਗਵਾਹ' ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-6 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਵੀ, ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ - ਦੋਸ਼ੀ ਇੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਦੇਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302/34 ਅਧੀਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ – ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

4.3 ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਮੋਹਦ. ਯੂਨਸ ਅਲੀ ਤਰਫਦਾਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਆਫ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ, (2020) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 747 ਅਤੇ ਅਨਵਰ ਅਲੀ ਅਤੇ ਅਨ੍ਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਆਫ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, (2020) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 166 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਾਲਾਤ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ, ਕਤਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ- ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

5. ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਜੋਰਦਾਰ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

5.1 ਇਹ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਸਥਾਪਿਤ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਮਨ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦ ਸਨ। ਇਹ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਧੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਸੁਮਨ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਕੇ, ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਸਥਾਪਿਤ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨ/ਰਾਤ ਨੂੰ, ਝਗੜੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਰਾਜੂ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਹ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਮੋਟਿਵ ਅਤੇ ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ, ਦੋਨੋਂ ਸਿੱਖਿਅਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302/34 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਇਹ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ – ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ

ਸਾਬਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਕਤਲ ਹੋਇਆ ਸੀ।

5.2 ਉਪਰੋਕਤ ਦਾਵੇ ਕਰਦਿਆਂ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

6. ਸੰਬੰਧਿਤ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ।

7. ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਿਅਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਚੁਣੌਤੀ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

7.1 ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਕੋਈ ਸਿੱਧ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਕਤਲ ਕੀਤਾ। ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਓਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਕੋਈ ਸਿੱਧ ਸਬੂਤ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਥੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਕੇਸ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ, ਇਕੱਠੀਆਂ ਲਈ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਾ ਛੱਡੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪੂਰਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਾਰਣਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਸਬੂਤ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਸੰਗਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

7.2 ਬਾਬੂ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਦੀ ਰਾਜ, (2010) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 189, ਏ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨੇ ਪੈਰਾ 22 ਤੋਂ 24 ਤੱਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ:

"22. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਬਨਾਮ ਰਾਜ [(2008) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 430] ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ: (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੰ. 435, ਪੈਰਾ 15)

"15. ... ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਬੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਪਰੀਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

(i) ਉਹ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ; ਸੀ

(ii) ਉਹ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੱਲ ਬੇਝਿਜਕ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ;

(iii) ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ, ਜਦੋਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਲਈਆਂ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ

ਨਤੀਜੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਾ ਛੱਡੇ ਕਿ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਕੇਵਲ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ; ਅਤੇ

(iv) ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪੂਰਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਨਾ ਕੇਵਲ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨਾਲ ਸੁਸੰਗਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਬਲਕਿ ਉਸ ਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧੀ ਵੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ." ਈ (ਦੇਖੋ ਗੰਭੀਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਰਾਜ [(1982) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 351].)

23. ਸ਼ਰਦ ਬਿਰਧੀਚੰਦ ਸਰਦਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਰਾਜ [(1984) ਐਫ 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 116] ਵਿੱਚ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰੇ ਸਮੇਂ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਭਿਯੋਗ ਉੱਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਅਭਿਯੋਗ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਮੀ ਜਾਂ ਖਾਮੀ ਝੂਠੇ ਬਚਾਅ ਜਾਂ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ. ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ. ਉਹ ਹਨ : (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੰ. 185, ਪੈਰਾ 153)

(i) ਉਹ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦਾ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਕੱਢਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ. ਸੰਬੰਧਿਤ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ "ਚਾਹੀਦੀਆਂ" ਜਾਂ "ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ" ਅਤੇ ਨਾ ਕਿ "ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ" ਹਨ;

(ii) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਏ ਤੱਥ ਕੇਵਲ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਸੰਗਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ; (iii) ਹਾਲਾਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸੁਭਾਵ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ;

(iv) ਉਹ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿਰਫ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ

(v) ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੁ□ੰਖਲਾ ਇੰਨੀ ਪੂਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਨਾਲ ਸੁਸੰਗਤ ਨਤੀਜੇ ਲਈ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਆਧਾਰ ਨਾ ਛੱਡੇ ਅਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸਤੀਸ਼ [(2005) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 114] ਅਤੇ ਪਵਨ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ [(2009) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 259] ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

24.ਸੁਬਰਮਣਿਅਮ ਬਨਾਮ ਤਮਿਲ ਨਾਡੂ ਰਾਜ [(2009) 14 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 415] ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਦਹੇਜ ਮੌਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਤੱਥ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹਾਲਾਤ ਹੈ ਪਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਉੱਤੇ ਹਿੰਸਾ

ਦੇ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਕੁਝ ਸਬੂਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਤੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਪਤੀ ਹੀ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ। ਅਭਿਯੋਗ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਅਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਅਸਥਿਰ ਕਰ ਸਕਣ। (ਦੇਖੋ ਰਮੇਸ਼ ਭਾਈ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ [(2009) 12 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 603])।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

7.3 ਜੀ. ਪਰਸ਼ਵਨਾਥ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ, [(2010) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 593 ਵਿੱਚ ਪੈਰਾ 23 ਅਤੇ 24 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

“23. ਜਿੱਥੇ ਸਬੂਤ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੱਥ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ, ਮੁੱਖ ਜਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਫਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਬਾਰੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਬੂਤ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜੇ ਉਹ ਤੱਥ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਉਹ ਤੱਥ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਓਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਇਸ ਪਹਲੂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਵੇਲੇ, ਸੰਦੇਹ ਦਾ ਲਾਭ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕੜੀ ਗੁੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇੱਕ ਕੜੀ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਤਹ ਉੱਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨਿਰਣਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਵੇਲੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਆਮ ਕੋਰਸ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਕੇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

24.ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਪਰਯਾਪਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਕੁੱਲ ਜੋੜ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਿਆਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਣਾਇਕ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਿਆਂਜ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਾਂ ਵੱਧ ਤੱਥ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਨਿਰਣਾਇਕ ਨਾ ਹੋਣ। ਸਥਾਪਿਤ ਤੱਥ ਕੇਵਲ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਕਲਪਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਸੰਗਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿਰਫ ਸਾਬਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਝਾਈ ਗਈ ਹਰ ਇੱਕ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਅਤਿਸੰਗਤ ਅਤੇ ਕਾਲਪਨਿਕ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰ□ਖਲਾ ਇੰਨੀ ਪੂਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਬੇਕਸੂਰੀ ਨਾਲ ਸੁਸੰਗਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਚਿਤ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਨਾ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਝੂਠਾ ਬਚਾਅ ਜਾਂ ਝੂਠਾ ਬਚਾਵ ਸਿਰਫ

ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਲਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

7.4 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੋਦੂ ਯੂਨੂਸ ਅਲੀ ਤਰਫਦਾਰ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ ਅਨਵਰ ਅਲੀ ਅਤੇ ਅਨ੍ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ।

7.5 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਹ ਵਿਚਾਰਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302/34 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ?

7.6 PW-6 ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਟਾਰ ਗਵਾਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ - ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302/34 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਮੁੱਖ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ, PW-6 ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਝਗੜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦਾਦੀ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਣਾ ਜਿਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੌਣ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਵੀ ਸੌਣ ਚਲੀ ਗਈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸਵੇਰੇ ਉਹ ਜਾਗੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਾਪਾ ਰੁੱਖ 'ਤੇ ਲਟਕਿਆ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕ੍ਰਾਸ-ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਇਸ ਲਈ, ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੌਣ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੋਇਆ।

ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਮੁੱਖ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਯੂ-6 ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਝਗੜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦਾਦੀ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਈ ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੌਣ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਵੀ ਸੌਣ ਚਲੀ ਗਈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸਵੇਰੇ ਉਹ ਜਾਗੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚਲਿਆ ਕਿ ਉਸਦਾ ਪਾਪਾ ਰੁੱਖ 'ਤੇ ਲਟਕਿਆ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਵਾਚਨ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੌਣ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੋਇਆ।

7.7 ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਘਟਨਾ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ - ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਅਕੇਲੇ ਹੀ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਹਾਂ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ – ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302/34 ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ। ਧਾਰਾ 302/34 ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ - ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਟਿਕਾਊ ਨਹੀਂ ਹੈ।

8. ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਮੁੱਖ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਯੂ-6 ਨੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਝਗੜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦਾਦੀ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਈ ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੌਣ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਵੀ ਸੌਣ ਚਲੀ ਗਈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸਵੇਰੇ ਉਹ ਜਾਗੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚਲਿਆ ਕਿ ਉਸਦਾ ਪਾਪਾ ਰੁੱਖ 'ਤੇ ਲਟਕਿਆ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਵਾਚਨ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੌਣ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੋਇਆ।

8. ਉਪਰੋਕਤ ਅਤੇ ਉਪਰ ਦਿੱਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ – ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਫਲ ਹੋਏ। ਧਾਰਾ 302/34 ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਜੋ ਮੂਲ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇੱਥੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਐਫ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦਿਵਿਆ ਪਾਂਡੇ

ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate